

Patrick KINGSLEY, a New York Times kiemelt ügyekkel foglalkozó újságírójának kérdései a VERITAS Történetkutató Intézethez.

Mi a VERITAS Történetkutató Intézet feladata, alapításának célja?

A VERITAS Történetkutató Intézetet Magyarország Kormánya a 373/2013. számú Kormányrendelettel, 2014. január 2-i alapítási időponttal hozta létre. Feladatait a jelzett Kormányrendelet 4. §. részletezi. Ezen paragrafus pontosan meghatározza az alapítói szándékot és a feladatokat. Röviden úgy lehetne összegezni, hogy az 1867 – a kiegyezés időpontja -- és az 1994 között eltelt időszak történéseinek alapos vizsgálata, különös tekintettel a magyar közjogi hagyományokra, a nemzeti összetartozás szempontjából fontos eseményekre valamint a rendszerváltoztatás körülményeire, az 1945 utáni első szabadon választott kormány működésére vonatkozóan folytasson kutatásokat és a jelzett időszakban az 1950-es, 1960-as és 1970-es, 1980-as években megrajzolt, a tények által alá nem támasztható történeti képet az egyébként is nehezen rekonstruálható valóságnak sokkal inkább megfelelően láttassa.

Miként értelmezte át 2010 óta az Orbán kormány Magyarország történelmének egyes mérföldköveit? Ebben mi volt a VERITAS Intézet szerepe?

A kérdés úgy vélem nem egy tudományos kutatóintézet vezetőjének szól, mivel magam nem hiszek abban, hogy „történelmi mérföldköveket” kormányok tudnának átértelmezni. A történelem eseményeit a történészek kutatják és tárják az érdeklődők elé, nem egy esetben számos kérdésben ellenkező eredményre jutva. Úgy látom, hogy az Orbán kormány nyolc éves működése során nem változott a honfoglalás időpontja, nem nyerte meg a Magyar Királyság az oszmán-törökök elleni csatát Mohácsnál, a magyar királyi 2. honvéd hadsereg nem állította meg a szovjet Vörös Hadsereg támadását a Don mentén 1943. január-februárjában. Azt viszont mondhatjuk például az utóbbi eseményről, hogy a 2. honvéd hadsereg esetében nem beszélhetünk az 1950-es 1980-as évek közötti időszakban hangoztatott 200 ezer fős veszteségről, hogy a hadsereg teljesítménye katonai szempontból jelentősebb volt, mint amit a „szocialista történetírás” évtizedekig sulykolt. A VERITAS Történetkutató Intézet munkatársai tudományos eredményeinek közreadásával igyekszik a közvélemény történeti ismereteit bővíteni, az évtizedek alatti téves adatokat, megközelítéseket árnyalni, gyakran cáfolni. Hogy a hatás milyen és mekkora az majd néhány esztendő múlva lesz érzékelhető. Napjainkig erős hatása van az 1945 utáni, finoman szólva is a tényeket nem egy esetben nélkülöző, azokat nagyvonalúan kezelő történeti munkáknak. Magam nem látom azt, hogy „mérkövek átértelmezése” következett volna be és nem ismeretes előttem, hogy az általam vezetett Intézet ilyen feladatokat kapott volna és végrehajtott volna. Ha Ön tud ilyenekről, akkor nyilván szembesít azokkal.

Miért találja szükségesnek a magyar történelem újra- és átgondolását?

A történelem nem egy állandósult, lezárult folyamat. Ha megnézi az elmúlt sok évszázad eseményeit, akkor azt tapasztalhatja, hogy a történetírás mindig újra és újraértelmezi a folyamatokat, az események okait keresve újabb és újabb eredményekkel áll(hat) elő. Hány olvasata volt már az ókori Görögország vagy a Római Birodalom történetének. Hány megközelítésben szólnak az 1917-es oroszországi forradalmakról? Miként és hogyan írják át az Amerikai Egyesült Államokban a Függetlenségi Háború, a polgárháború történetét? Miként vélekednek újabban az Európában már az adott korban ismeretlen rabszolgatartásról? Miért értékelik újra és át egykori kiemelkedő

államférfiak tevékenységét a néhány évszázaddal későbbi erkölcsi és politikai normák szerint? Ezekkel a példákkal csak azt szerettem volna alátámasztani, hogy a történelem ismét és ismét átírható, értelmezhető. Ami viszont nem, azok a tények: ha a Magyar Királyság a trianoni békediktátum következtében elveszítette területének – Horvátország nélkül – kétharmadát és magyar lakosságának egyharmadát, akkor azt nem lehet „átírni”. Hogy a számunkra máig nehezen – vagy sehogy – fel nem dolgozható tragédia miatt, kik által, stb. következett be az már ismét elemezhető, lehetnek más véleményre jutó kutatói eredmények.

Napjainkban sokan kritikusak a Horthy korszak második világháború alatti időszakának a közelmúltban gyakran hallható átértelmezéséről. Erről mi az Intézet hivatalos álláspontja?

Nem túl egyszerű egy olyan kérdésre válaszolni, amiben az szerepel, hogy „sokan”. Mások szerint meg még többen nem a kérdésben megfogalmazottan látják az adott korszakot. Nem hiszem, hogy átértelmezésről, lenne szó. A történettudomány igyekszik az adott korszak politikai, társadalmi, gazdasági, katonai kérdéseit ismét elővenni. Mert ha valaki az 1945 és 1980 közötti történeti munkák alapján rajzolná meg a képet... A korszak társadalmi berendezkedését „illett” egykoron fasisztának nevezni – nem volt az (ma már legfeljebb néhány elvakult, a történelem útvesztőjében tévelygő állít ilyet). A Magyarországi Tanácsköztársaság „133 napja” egykoron dicsőséges volt, miközben nem volt az és a mindennapi terrorcselekmények az akkori kommunista diktatúra részét képezték.

Ha átértelmezésnek tekinthető az, hogy ellentétben az egykori megfogalmazásokkal Magyarország a második világháború éveiben inkább volt „vonakodó csatlós” – az Amerikai Egyesült Államok egykori budapesti követének Montgomerynek a megfogalmazását idézem --, mint lelkes kiszolgálója a nemzetiszocialista Németbirodalomnak, akkor az „átértelmezést” vállalom. Ha elfogadom néhai Ránki György megfogalmazását, miszerint Magyarország kényszerpályán mozgott a két világháború között – amire 1920-ban Trianonban és azt követően „lökték” –, akkor szintén vállalom az átértelmezést.

Tudni kell, hogy Magyarország a második világháborúban nem azért csatlakozott a német-olasz tengelyhez, mert ideológiai és/vagy politikai közösséget érzett a két európai nagyhatalommal, hanem azért mert azok segítségével érhetett el a trianoni békediktátum részleges revízióját – amely kérdésben (mármint a revízióéban) a magyar társadalom egységes volt, függetlenül tagjainak társadalmi állását, anyagi helyzetét, felekezeti hovatartozását tekintve. Akkoriban a politikai és a katonai vezetők úgy vélték, hogy a német-szovjet háború rövid idejű lesz és német győzelemmel ér véget. S ha Magyarország nem lesz ott a győztesek oldalán – ellentétben a Szovjetunió elleni háborúhoz nála előbb csatlakozott Szlovák állammal vagy a Román Királysággal --, akkor a revízió eredményei semmissé válhatnak. Ezen dolgoknak a hangsúlyozása a megítélésem szerint nem átértelmezés, hanem korábban kevésbé vagy alig felvillantott tények megismertetése, amely ahhoz is szükséges, hogy mindenki megalkothassa az adott időszakról a saját képét, ami biztosan nem lesz egysíkú, ellentétben az egyesek – vagy sokak? – által „vissza-visszasírt” kádári korszak történeti eredményeivel, amelynek megalapozói közül számosan még napjainkban is úgy vélik: amit ők megírtak erről a korszakról, kérdésekről harminc-nyolcvan évvel ezelőtt, ma is helytálló. Magam viszont úgy vélem – és ez vonatkozik rám is --, hogy bizonyos korlátok között mozogva írni a történelmet nem biztos, hogy olyan hiteles, mint amikor kikötések nélkül fogalmazhatjuk meg a véleményünket. 1990 óta ez így van és nem kivétel ez alól a második Orbán kormány 2010 elkezdődött időszaka sem.